

Kelemen Lajos

Képekbe áttett sorstörödéék

Fenyvesi Ottó: Némely részletek

Új és ismeretlen érzéseket bont ki az ember lelkéből, ha zenekísérettel olvas. Bizonyos, hogy arra való körülmények között a természet zenéje; ahogyan például a bogárcsivaj s a madárhang alámuzsikál a kócolódó fák susogásának, a fogékonyabbakban olyasféle forrásokat nyit, amilyenre komponisták dallamai csak ritkán képesek. Ritkán, de azért mégis képesek, mivel a zene, ha tényleg zene, adva s kapva egyaránt: a mágia hangja.

Ki állíthatná, hogy a natúra muzsikájánál egy fikarcnyival is méltatlanabb szépség mondjuk a rocké, ha egyszer éppen a rock hallatára fakadnak kivételes és rajtaütésszerű élmények az emberben? Ráadásul a *Némely részletek*hez illene is a rockos aláfestés, merthogy a kötet némely passzusa szerint sors és zene, pláne mint provokált és provokáló, egyáltalán nem színleltlen kapcsolatos fogalmak. Micsoda tartalék a lázadáshoz: a kemény, ütős zene – s az ütött sors! Arról nem beszélve, hogy e fúzió közép-kelet-európai változata mintha a szokásosnál kevesebb határt túrne el, holott tulajdonságai közül épp korlátoltasága a legszembeszökőbb.

Úgyhogy Fenyvesi Ottó könyvének mondandóját és hangulatát maradéktalanul befogni mégis inkább valami mixelt muzsikával lehetne. Valami kollázszzenével, amelynek nyitánya a fiatal férfikorról, aktuális exodioma pedig arról muzsikálhatna, hogy a korosodást és tapasztalatot nem szörnyűségnek kell festeni, hanem hídnak a klasszicizálódás felé.

De hol vagyunk még a klasszicizálódástól? Előbb a fátum, a történelem, vagy ki tudja, miféle kény hozzáfog egy különös, avagy nagyon is jellegzetes közép-kelet-európai *assemblage*-műhöz, amely szokatlan és váratlan jelentésű tárgyak együtteseként beszél egy nagy mutatványról: hogyan tanul meg kitartani az abszurdban, s közben folyvást hazagondolni a normalistába egy magyar író.

Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad! – ajánlja Csaba királyfi ürügyén Arany János. A *Némely részletek* szerzője, ha egy csonka formát, nevezetesen a töredéket használva is, nem későn, és nem senkinek ír, igaz, Aranynál jóval távolabbi jelmondatra. Alkalmasint egy hajdani samuráj, Jamamoto Cunetomo gyűjteményéből, a *Lombok árnyékában* (vagy japánosan: a Hagakure) című bölcsességkönyvből származó okosságok a mottói. A japán samuráj normák; a mértékletesség, az egyszerűség, a lojalitás, a bátorság, a jellemesség nyomban teszt alá is tétetnek: Fenyvesi Ottó kötete a próbatétel okával kezdődik: 1991-ben vagyunk. „November 6-án, este hagytam el Jugoszláviát. Éjjeltől már csak a katonai hatóságok engedélyével lehetett volna eljönni a férfiaknak.”

Elkezdődik tehát egy utazás, a maga külszínére erőltetett, gyámolításra szoruló ember kalandja az egyetlen igazi támaszért, a hazatalálásért, amelyben mintegy csodatételben nyeri vissza egy közösség és önmaga becsét. Lám, a túlértékelhetetlen kegy az eszmék gyilkos hatalmával szemben. S milyen fontossá és mennyire szimbolikussá tud ilyenkor válni minden kicsiség! A parancsolt út persze nemcsak felszín vagy jelkép, talán még a szerelmeseknek üzent Shakespeare-féle ideánál is magasabb forrásokhoz vezetik az utast, más szóval az utazások nemcsak a szerelmesek egymásra találásával végződnek.

Fenyvesi Ottó a *Némely részletek*ben kérdezve és tűnődve idéz föl elköszönéseket, emlékezik lázongásokról és mesél új lelki uniók születéséről. A félelmek, nosztalgia és nagy megérkezések története; a képekbe áttett sorstörödéék és a mögöttes bölcsélet rapid jegyzetek, naplótörödékek, meditatív kitérők és vizuális fragmentumok összeragasztásából kerekedik ki – azaz dehogyan kerekedik! A könyv csupa váltott ritmus, rövid és terjedelmes mondatfutam, kedélyes és tragikus atmoszféra, s egy pohár nemes bor tiszta íze is: nyugalom. A múlt (még ha közeli múlt is) csakúgy, mint a költészet, s annak annyiszor tagadott, de mégiscsak meglévő finom tanítása befelé nő az emberben: Fenyvesi epizódról epizódra, árnyalatról árnyalatra szállva ezt a növést rajzolja körül.

Vajon a hosszú utazás során (mert hosszú az út a Vajdaságtól a mai otthonig, Veszprémig) csupán az épületek, a villanypóznák, a felhők alakja változik, vagy átalakul az ember a lelke is? Nehéz kérdés. „Azzal, hogy egyik helyről a másikra szaladsz, még nem szabadulsz meg önmagadtól” – mondja Hemingway. Fenyvesi Ottóé még keményebb belső verdikt: útja állomásain, találkozásáiban nincs szüksége erkölcsi alteregókra. Sorsának döbbenetes szakadéka előtt és a derű árnyas lugasában is hű marad önmagához. De hát könyvéből kiderül-e, ki is ő: a hűséges és egyre visszafogottabb lázadó? A *Némely részletek* a portré, a gyónás, a história momentumaként is soványan festene, ha nem hozná szóba a lassan legendába emelkedő *Új Symposium*ot, az egyik legtörzsökösebb férfiérzelmet: a futball iránti vonzódást, ha nem kerülne elő *Tizennyolc éven aluliaknak* címmel, három külön fejezetben, a hosszú filmajánló lista, ha a szerző nem rajzolna legalább vázlatos arcképet tegnapi és mai embereiről; szertelen, lázadó, különleges és komoly arcokról. Megannyi mély ösztön, s megannyi vonás a szerző önarcképéhez, s minden egyes vonás hordoz legalább egy csipetnyi irodalmat. És Fenyvesi irodalmi szövegtörödékeiben és jegyzeteiben nem az-e a legszebb, hogy aki itt a félmúlt fragilis mérlegéről betűt vet, egyszerre rajongó és tárgyyszerű krónikás? A szerző levegős, laza, de plasztikus stílusban ír, számára ugyanúgy fontos a mozgás, mint a forma, e két aspektus figyelembevételével igyekszik megokolni hőseit önmaguknak, és érthetővé tenni őket az utókor szemében.

Hogy mi az egyetemes művészet titka, azt természetesen ő sem fejt meg, de a sokszor elmondott és elmondandó törvényt, hogy alázat, tudás és erkölcs nélkül sóhajteni sem érdemes e titok megfejtéséért, Fenyvesi Ottó is megszővegezi: hol közvetve, hol közvetlenül. S ha néhol egyfajta kedélyességbe is burkolózik, intellektuális éleslátása tagadhatatlan. A valamikori éretlen zseni-álmokat kimosolyogja, hasonló hangnemben tesz különbséget az ügyesség és a tehetség között. S szövegeit szólatva, a szavak résein mintha folyvást zene szűrődne elő: Jimi Hendrix, Jim Morrison, Janis Joplin, John Lennon és a hozzájuk hasonló többi rocker, Iggy Pop, Lou Reed muzsikája. Ez a zene ad különös miliőt Fehér Ferenc és Sziveri János emlékezetének, a Péntek Imréről rajzolt érzelmetli képmáshoz és ez a zenei előérzet emeli föl a papírosról például Cimba figuráját, vagy Fenyvesi epifániáit a borivásról. De ha nem idéznénk fel magunkban a rock minapi mestereit, talán kevesebb kétséggel kerdeznék vissza: tényleg akkora egyéni érték volt a beatben Ginsberg? A forró érzelmek, a vakmerő akarások, a hangerő és a részleges whitmani reinkarnáció csakugyan elég, hogy az embert kiemelje egy futó irányzattól, és magasban is tartsa? És Ferlinghetti, Olson s Corso? Nem lehetséges-e, hogy a beat (akár feltételezett, akár valóságos) nagysága közös tulajdon?

Igen, ahogy a *Némely részletek* halad előre az időben, azzal arányban karcsúsodnak vitára ingerlő betétei; a rövid, találó lejegyzéseket, mint valami gyámpillér támasztja a leülepedett tapasztalat; a meghódíthatatlan titkok varázsától átszellemített élmény. „Az élet jön és átiramlik rajtunk, ha valami megmarad, mert ki akar fejlődni, akár éppen általam, az már kegyelmi állapot. Honnan jön a sugallat? Kitől, miért, mikor, milyen intenzitással? Mególaszolhatóan.” Valamivel odébb e kegyelmi állapot egy másféle sugara: „Mindig lesznek olyan rejtett alkotói energiák, melyek megtermékenyítik a szórakoztatóipart, zavart fognak okozni (mint a vírusok), hogy felhívják a figyelmet a posztmodern kapitalista társadalom és a létezés feloldhatatlan ellentmondásaira.” Mindeközben egyre gyakrabban esik szó a szorgalmas megnyugvásról. Az olvasó pedig alighanem épp ebben az ambivalenciában érzi meg igazán a szerző érényeinek súlyát; legfőképp azt, hogy az *utómodern* mind szikkadtabb tanulságainak hátat fordítva Fenyvesi Ottó szépen, lassan visszaindul a modernhez. Nem egyszerű út túllépni a töredék keretein: a reménység és egyszersmind a szellem árát is kifizetni.

Megeshetik, hogy Isten és a história között lebeg, de stációit túlélve semmivel sem ádázabb tagadó, mint amilyen ádáz hívó. Sőt: nagyon is könnyű kiérteni szavaiból, hogy tökéletesen tisztában van vele: dehogyis csak evangéliumi poézis – a fejsze mindig a fák gyökerére vettetik. „Azért minden fa, a mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik...”

Mindazonáltal tévedés volna azt hinni, hogy a szerző valami nyugtalan hangulat sugallatára, mint árus a portékáit, cserélgeti az iróniát komor allegóriákra. Könnyen lehet, hogy esze ágában sincs *crossover*eken morfondirozni: se irányzatok, se szimbólumok, se mítoszok okán. Szó a valóságának egyébként sem jelképek a szülei, ellenkezőleg: nála az észlelésből kel életre a jelkép. De az sem kizárt, hogy a fény titkának egyik puritán tanúját kell tisztelnünk benne. „Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet” – mondja a fény egy megszentelt ősi tanúja. S íme Fenyvesi Ottó könyvzáró sorai: „Volt itt perpatvar, ellenségeskedés, háború, talán több is a soknál, de most már talán béke lesz. És legyünk boldogok, hogy ez mind-mind van. S a szívünk által a szeretet soha ki ne aludjék!” A világrt se legyünk restek, igazoljuk őt: még időben!

(Unio Kiadó, Szeged, 2009)